

ων, ἐάν δὲ καταβῶμεν ὀλίγον ἀπαντῶμεν τὴν ἄγνοιαν καὶ αὐτοῦ τοῦ ὀνόματος τῆς ἐπιστήμης. Ἐν τούτοις εἶναι ἀνάγκη ὅπως ἐπέλθῃ θεραπεία ριζική, διότι ὁ λαὸς κυβερνᾷ σήμερον· ἐάν λοιπὸν δὲν ἀναπτυχθῇ θέλει κυβερνᾷ κακῶς, ὅπως δυστυχῶς συμβαίνει.

Τὸ κακὸν ὑπάρχει, ἅς μὴ τὸ κρύπτωμεν· ἐξ ἐναντίας ἅς ἐνώσωμεν τὰς δυνάμεις ἡμῶν ὅπως τὸ πολεμήσωμεν διὰ τῶν φώτων. Ὀφείλομεν νὰ ἀναπτύξωμεν ἡμᾶς ἠθικῶς καὶ δι' ἄλλον λόγον, ὅπως ἐπέλθῃ καὶ ἡ ὕλική βελτίωσις τοῦ τόπου· ὀφείλομεν νὰ πράξωμεν τοῦτο ἐπὶ ποινῇ μὴ ὑπάρξεως, διότι σήμερον ὁ κόσμος ὁλόκληρος κινεῖται πρὸς τὰ πρόσω, ὁ δὲ κοιμώμενος καὶ ὀπίσω μένων ἐν μέσῳ τῶν περικυκλούντων αὐτὸν, ὁμοιάζει πρὸς ὃν πεπαλαιωμένον, πρὸς σκελετὸν προκατακλυσμιαῖον ἐν αἰθούσῃ μουσείου.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Α. ΣΟΥΤΖΟΣ.

ΠΡΟΣΚΥΝΗΣΙΣ ΕΙΣ ΜΕΚΑΝ.

Χριστιανοὶ ἐπισκεφθέντες τὴν Μέκκαν. — Τζέδδα. — Τίφος Ἑβας. — Μέκα. — Κααβά. — Κυιλὰς Μενασ. — Ὅρος Ἀράφα. — Θουσίαι. — Ἐπάνοδος τῶν προσκυνητῶν. — Ἀποτελέσματα πρὸς τὴν δημοσίαν ὑγείαν.

Α'.

Ἔνεκα τῆς εὐκόλου καὶ ταχείας συγκοινωνίας ἥτις, χάρις εἰς τὸν αἰμὸν, κατέστη σήμερον μεταξὺ λαῶν ἀγνοούντων ἄλλοτε καὶ τὰ ὀνόματα ἀλλήλων, προξενεῖται ἐνίοτε βλάβη εἰς τὴν δημοσίαν ὑγείαν, ὅσας πρὸ πάντων συσσωρεύονται πλήθη, ὅπως ἐν Μέκκᾳ. Τοῦτο δὲ ἀπεδείχθη τρανώτατα τὸ παρελθὸν ἔτος ὅτε ἡ χολέρα, μαστίσασα τὴν Αἴγυπτον, τὴν ἐπιδεκτικὴν πάσης ἐπιδημίας καὶ κολλητικῆς νόσου ταύτην χώραν, διεδόθη καὶ εἰς τὴν Τουρκίαν καὶ πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης. Ἀνάγκη ἔρα νὰ προνοήσῃ ἐπιμελῶς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ἰσλαμισμού περὶ τῆς ἐξοντώσεως τοῦ κακοῦ τὸ ὅποιον ἀπειλεῖ, ἔνεκα τῆς ἐνθεομανίας τῶν ὁμοθρήσκων αὐτοῦ, σύμπαν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων. Ἄν κηρύττομεν σταυραφορίαν ἢ πόλεμον θρησκευτικόν, ἀλλ' ἄξιόν ἐστιν σύνεσιν, ἱκανὴν νὰ προλάβῃ τὸν κατὰ τῆς ὑπάρξεως καὶ τῶν ὕλικῶν συμφερόντων τῆς κοινωνίας κίνδυνον.

Ὅτε πρὸ ἐνὸς ἔτους ἐκοινολογήθη εἰς Αἴγυπτον ὅτι ἀνεφάνη χολέρα μεταξὺ τῶν ἐν Τζέδδᾳ προσκυνητῶν, ὁ ἀντιβασιλεὺς ἔστειλεν εἰς τὴν ἁγίαν πόλιν ἐντοπίους ἰατροὺς, οἵτινες ἐπνευθόντες ἀνήγγειλον ὅτι ψευδὴς ἦτο ἡ εἰδήσις· ἀλλὰ ἡ ἐφεύσθησαν ἢ δὲν ἠρεύνησαν ἀκριβῶς. Βέβαιον δὲ εἶναι ὅτι

κατ' ἔτος, ὅτε ἐπανέρχονται οἱ προσκυνηταί, λόγος πολὺς γίνεται ὅτι φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν χολέραν, πανώλην, τύφον ἢ ἄλλην νόσον ἐπιδημικὴν.

Τὸ κατ' ἐμὲ δὲ εἶναι δύσκολος ἡ ἀνέυρεσις τῶν αἰτίων τῆς ἐτησίας ἀναγεννήσεως τῶν νόσων τούτων, οὔτε ἴσως ἀδύνατος ἡ πρόληψις αὐτῶν· πρὸς τοῦτο ὅμως ἀπαιτεῖται νὰ καταλείψωσιν αἱ εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις τὸ περὶ ἀποχῆς πλατωνικὸν ἀξίωμα καὶ νὰ ἐπεμβῶσι δραστηρίως. Καὶ μέχρι μὲν τοῦδε ἦτο ἴσως συγκεχωρημένη ἡ ἀποχὴ αὕτη, διότι οὐδεμίαν εἶχομεν γνῶσιν περὶ τῆς ἐκστρατείας ὡς εἶπεν καὶ τῆς στρατοπεδεύσεως τῶν μουσουλμάνων προσκυνητῶν· σήμερον ὅμως ὅτε, χάρις εἰς χριστιανούς μεταμφισθέντας καὶ κινδυνεύσαντας, ἐμάθομεν τὰ περὶ τούτου, ἀναγκαῖον νὰ παρεμβάλωσιν αἱ δυνάμεις τὰ φῶτα καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῶν.

Περίεργον δὲ νὰ ἴδωμεν πότε καὶ πόσοι χριστιανοὶ κατώρθωσαν νὰ ἐπισκεφθῶσι τοὺς ἁγίους τόπους τῶν μουσουλμάνων.

α—Τὸ 1508 ὁ ἐκ Βονωνίας Λοδοβίκος Βαρτέμας μετέβη ὡς προσκυνητὴς εἰς Μέκκαν· ἀλλ' εἰ καὶ μετημφισμένος ὡς Ἀραβὶ ἀνεκαλύφθη καὶ ἠχμαλωτίσθη· ἔγραψε δὲ διήγησιν τῆς μεταβάσεως αὐτοῦ.

β—Τὸ 1566 ὁ Βικέντιος Leblanc περιηγήθη τὴν Ἀραβίαν, καὶ συνοδοιπόρους ἔχων δύο ἀρνησιθρήσκους ἐπισκέφθη τὴν Μεδίναν καὶ τὴν Μέκκαν. Τὰ ὑπομνήματα αὐτοῦ συνέταξεν ὁ Bergeron ἐπιγράφας οὕτως· α Αἱ περίφημοι περιηγήσεις τοῦ κυρ Βικεντίου Leblanc Μασσαλιώτου, εἰς ἃς ἐπεδόθη ἀπὸ τοῦ δωδεκάτου μέχρι τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κατὰ τὰ τέσσαρα μέρη τοῦ κόσμου, κλ. Ἐν Παρίσις, 1657 καὶ 1658. »

γ—Τὸ 1604 ὁ Ἰωάννης Wild, αὐστριακὸς στρατιώτης, αἰχμαλωτισθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων καὶ πωληθεὶς ὡς ἀνδράποδον, μετέβη εἰς Μέκκαν μετὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Ἐδημοσίευσεν δὲ τὰ τῆς ὁδοιπορίας τὸ 1623 ἐν Νουρεμβέργῃ.

δ—Τὸ 1608 ὁ Ἰωσήφ Pitto, Ἀγγλὸς ἀρνησίχριστος, ἦλθεν εἰς Μέκκαν· τὸ δὲ 1708 ἐδημοσίευσεν ἐν Λονδίνῳ τὴν ὁδοιπορίαν αὐτοῦ.

ε—Τὸ 1810 ὁ Seetzen, Γερμανὸς ἀρνησίχριστος, θελήσας ν' ἀντιγράψῃ ἐπιγραφάς τινας τῆς Κααβάς, συνελήφθη καὶ ἐθανατώθη.

ς—Τὸ 1842 ὁ Burkhardt, Γερμανὸς ἐγκρατὴς τῶν ἀνατολικῶν ἠθῶν καὶ γλωσσῶν, ἐπισκέφθη τὴν Μέκκαν καὶ τὴν Μεδίναν ὑπὸ τὴν ἰδιαιτέραν προστασίαν τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Ἐγραψε δὲ περιεργοτάτην διήγησιν τῆς ὁδοιπορίας αὐτοῦ.

ζ—Τὸ 1853 ὁ λοχαγὸς Burton, κατ' ἀρχὰς μὲν Ἰνδοῦ σοφοῦ, ἔπειτα δὲ Πέρσου δερβίση φέρων ἐνδυμα, ἐπισκέφθη τὴν Μεδίναν καὶ τὴν Μέκκαν διὰ πᾶν τῆς ἐν Λονδίνῳ γεωγραφικῆς ἐταιρίας.

4— Τὸ 1860 ὁ βαρόνος Maltzan, καλῶς γινώσκων τὴν ἀραβικὴν γλῶσσαν τῆς Ἀλγερίας, ἐνεδύθη ὡς Μογραβίνος, ἔλαβε παρὰ τῶν γαλλικῶν ἀρχῶν διαβατήριον ἐν ᾧ ὠνομάζετο Σιδὶ ἀβδ-ερ-Ραχμάν βὲν Μωχαμέτ, καὶ μετέβη εἰς Μέκκην. Ἐδημοσίευσεν δὲ πέρυσιν τὰ τῆς ὁδοιπορίας αὐτοῦ ἐν Λειψίῳ. (Meine Reise nach Mekka ἦτοι ἡ εἰς Μέκκην μετὰβασίς μου.)

Καὶ ἕτεροι δὲ ἐξ Ἀγγλοῦ, Γάλλοι καὶ Ἰταλοὶ ἐπισκέφθησαν τὸ 1800 τὴν Μέκκην· οὐδὲν ὁμῶς ἐδημοσίευσαν περὶ αὐτῆς. Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν δημοσιευθέντων ὀλίγα ἔχουσιν ἀληθῆ ἀξίαν· διότι τὰ μὲν περιέχουσι τὰ θαύματα καὶ τοὺς μύθους, ὅσους ἤκουσαν οἱ συγγραφεῖς παρὰ τῶν ἐνθεομανῶν μουσουλμάνων, τὰ δὲ περιστρέφονται εἰς γενικὰς καὶ ἀορίστους διηγήσεις. Τὸ σύγγραμμά ὁμῶς τοῦ Burkhhardt καὶ μάλιστα τὸ τοῦ Maltzan ἐξεικονίζουσι μετὰ πολλῆς ἀκριβείας τὰ ἔθιμα τῶν προσκυνητῶν, τὰ ἦθη τῶν ἐν Τζέδδ καὶ Μέκκᾳ μουσουλμάνων, καὶ τὰ θρησκευτικὰ καθήκοντα, τῶν ὁποίων ἡ ἐκπλήρωσις ἀπικτεῖται παρ' ἐκάστου χατζῆ. Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ βιβλίου τοῦ K. Maltzan γοητεύει τὸν ἀναγνώστην, διὰ τῶν λεπτομερειῶν μάλιστα τοῦ βίου τῶν προσκυνητῶν, μεθ' ὧν συνέζησε τέσσαρας μῆνας. Φρίσσων ἐπεξέρχεται τις τὴν διήγησιν τοῦ παρὰ τὸλμου τούτου περιηγητοῦ, ὅτε βλέπει αὐτὸν ἐν τῷ λουτρῷ μεταξὺ τῶν ὑποτιθεμένων αὐτοῦ ὁμοδόξων, οἵτινες συλλαμβάνοντες ὑποψίας ἐτοιμάζονται ἵσως νὰ παραδώσωσιν αὐτὸν εἰς τὴν μανίαν τῶν ἐκβεβακχευμένων μουσουλμάνων. Καὶ τούτου δοθέντος, τίτιν τρόπον θέλει ἀποφύγει τὰς βασάνους καὶ τὸν θάνατον; Εὐτυχῶς ὁμῶς, κατορθώσας νὰ δραπέτεύσῃ ἐν ὥρᾳ νυκτὸς, ἤλθεν εἰς Τζέδδαν καὶ ἐπεβιβάσθη εἰς ἀγγλικὸν πλοῖον ἐτοιμον εἰς ἀπόπλουν.

Ὁ λοχαγὸς Burton μ' ἐβεβαίωσεν ὅτι ὡς ἐκ θαύματος διέφυγε καὶ αὐτὸς τὰς χεῖρας τῶν ἐνθεομανῶν χατζίδων, οἵτινες, ἰδόντες ὅτι δὲν ἐξεπλήρου θρησκευτικὰ τινα χρέη, ὑπώπτευσαν ὅτι ἦτο ἄπιστος.

Τὰς ἀνωτέρω πραγματείας ἔχων ὑπ' ὄψιν καὶ βοηθούμενος ὑπὸ τῶν ἐμῶν ἀναμνήσεων, θέλω ἐκθέσει ἐν συντόμῳ τὰ τῶν χατζίδων κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν καὶ τὴν ἐν Μέκκᾳ διατριβὴν καὶ τὸν μετὰ τὰς ἐορτάς διασκορπισμὸν αὐτῶν· διότι πάντα ταῦτα, ἐπενεργοῦντα ἀμέσως ἐπὶ τῆς υγείας, πλείστους μὲν ἐξ αὐτῶν φέρουσι κατ' ἔτος εἰς τὸν τάφον, εἰς δὲ τὰς χώρας δι' ὧν διέρχονται οἱ προσκυνηταὶ καταλείπουσιν ἐπικίνδυνα σπέρματα ἐπιδημίας.

Β'.

Ἐκαστος εὐσεβὴς μουσουλμάνος ὁρεῖται, ἅπασι τοῦλάχιστον ἐπὶ ζωῆς αὐτοῦ, νὰ ὑπάγῃ εἰς Μέκκην· ὁ Μωάμεθ, μὴ προβλέπων τὴν τασαύτην διάδοσιν τοῦ δόγματός αὐτοῦ, ἡξίου νὰ ἐπισκέπτωνται κατ'

ἔτος οἱ πιστοὶ τὴν ἁγίαν πόλιν. Σημειωτέον δὲ ὅτε ὁμοιον θρησκευτικὸν ἔθος εἶχον καὶ πρὸ αὐτοῦ οἱ ἐθνικοὶ Ἀραβες.

Τὴν ἐκπλήρωσιν τῆς παραγγελίας ταύτης τοῦ Μωάμεθ περὶ πολλοῦ ποιούμενοι οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ, μεταβαίνουσι κατ' ἔτος ἀνὰ μυριάδας εἰς Μέκκην ἐν καιρῷ τοῦ Ραμαζανίου καὶ πρὸ αὐτοῦ. Ὅποιαδήποτε δὲ καὶ ἂν εἶναι ἡ ἀπόστασις, ἡ ὁσονδήποτε ἄπορος καὶ ἂν εἶναι ὁ μουσουλμάνος, τὰ πάντα ἐπιχειρεῖ ὅπως ἀποκτήσῃ τὸν τίτλον τοῦ χατζῆ. Τί πρὸς τὸν πιστὸν καὶ κόποι, καὶ στερήσεις, καὶ κίνδυνοι, καὶ θάνατος, ὅταν δι' αὐτῶν πρόκειται ν' ἀξιώθῃ τῆς οὐρανίου ἐκείνης μακαριότητος;

Ἄν καὶ ἀδύνατον νὰ ὁρισθῇ μετὰ τινος ἀκριβείας ὁ ἀριθμὸς τῶν κατ' ἔτος ἀποθνησκόντων, διότι οὐδέποτε μέχρι τῆς σήμερον ἐγένετο γνωστὸν πόσοι ἐπισκέπτονται τὴν Μέκκην, βέβαιον ὁμῶς ὅτι εἶναι μέγας. Ἐκ τῶν παρατηρήσεών μου συμπεραίνω ὅτι κατὰ μέσον ὅρον ἀποθνήσκει τὸ πέμπτον τῶν χατζίδων κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ δὲ, εἰμὴ πάντοτε, βεβαίως ὁμῶς πολλὰ συνεχῶς γεννῶνται μεταξὺ αὐτῶν καὶ ἐπιδημίας, ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀποθνησκόντων αὐξάνει κατὰ πολὺ.

Οἱ προσκυνηταὶ ἀνήκουσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν ἐνδεστάτην τῶν τάξεων δι' ἧς ἀπορεῖ τις βλέπων τὸν βαθμὸν τῆς γυμνότητος καὶ τῆς πτωχείας αὐτῶν. Σάκκος, δέμα περιέχον τὸ χράμι, ἦτοι τὸ ἔνδυμα τοῦ χατζῆ, ξηρὰ τινα δίπτυρα καὶ ἄλευρον ἐκ (douira), ἰδοὺ πάντα τὰ ἐφόδια αὐτῶν. Οἱ ἐνθεομανέστεροι, καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ ἀπορώτεροι, περιβάλλονται τὸ χράμι τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεως καὶ ἀποβάλλουσιν αὐτὸ μετὰ τὴν ἐπάνοδον. Θεωρεῖται δὲ ἀνώτερος καὶ ἀγιώτερος πάντων τῶν προσκυνητῶν, ὅστις οὐδὲν φέρει μεθ' ἑαυτοῦ, τοῦ προφήτου εἰπόντος ὅτι, « τὸ πολυτιμώτερον ἐφόδιον εἶναι ἡ εὐσέβεια. » Μόνον οἱ πλούσιοι καὶ ὅσοι δὲν φοβοῦνται νὰ σκανδαλίσωσι τοὺς συνοδοιπόρους, φέρουσι μεθ' ἑαυτῶν μικρὰ ξύλινα κιβώτια ἄνευ κλειθρῶν.

Ὁ χρόνος τῆς προσκυνήσεως μεταβάλλεται κατ' ἔτος ἔνδεκα ἡμέρας· καὶ ἐπειδὴ οἱ σεληνιακοὶ μῆνες τῶν μουσουλμάνων σύγχαινται ἐξ ἡμερῶν 29, ἡ περίοδος τῶν τεσσάρων μηνῶν τοὺς ὁποίους ὁ Μωάμεθ ἀφιέρωσεν εἰς τὴν προσκύνησιν (Σουάλ, Δοὺ ἐλ Καδὰ, Δοὺ ἐλ Χότζα καὶ Ραμαζάν) εἶναι ἄστατος, καὶ περιέρχεται καὶ τὰς τέσσαρας ὥρας τοῦ ἔτους. Ὅθεν καὶ αἱ πολυάριθμοι μετοικεσίαι τῶν ὁπαδῶν τοῦ προφήτου δὲν γίνονται ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἀτμοσφαιρικὴν ἐπιρροήν· ἀλλὰ ποία ἡ καταλληλότερα εἰς τὴν υγείαν; πάντῃ ἄγνωστον. Συμπεραίνομεν μόνον ἐκ τῶν γενικῶν εἰδήσεων ὅσας ἔχομεν περὶ τοῦ κλίματος τῆς ἀραβικῆς χερσονήσου, ὅτι ἡ ὀλιγώτερον ξηρὰ, ἢ προσεχέστερα εἰς τοὺς ὑετοὺς,

εἶναι καὶ ὁλεθριωτέρα εἰς τοὺς σωροὺς τῶν προσκυνητῶν.

Ἐπιδραβέσταντον εἰς τὴν ὑγείαν εἶναι καὶ τὸ ὁμοίμορφον ἔνδυμα, τὸ χράμι, τὸ ὁποῖον ἐπιβάλλουσιν οἱ ἐρμηνευταὶ τοῦ κορανίου εἰς πάντα χατζήν ὅθεν καὶ ἂν ἔρχεται, εἴτε ἐκ μεσημβρίας εἴτε ἐξ ἄρκτου, εἴτε δηλαδὴ ἐκ θερμῆς εἴτε ἐκ κατεψυγμένης χώρας. Ἐάν τινες τῶν συναλθόντων εἰς Τζέδαν δὲν φέρωσι χράμι, πρέπει ἀφεύκτως νὰ φορέσωσι τοιοῦτο· πρέπει δὲ καὶ νὰ ξυρίσωσι τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ ἀφήσωσιν αὐτὴν ἐκτεθειμένην εἰς τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου, ὅπως διόλου γυμνὴν, ἐστερημένην τῆς σκιάς οὐ μόνον πύλου ἢ σκιαδίσκης ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν χειρῶν. Οἱ μεγιστάνες ὁμῶς καὶ ὅσοι τῶν πλουσίων δὲν φοβοῦνται νὰ θεωρηθῶσι βέβηλοι, προφυλάσσονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὑπὸ σκιαδίσκης.

Τὸ χράμι, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ ὁλόκληρον τὸ ἔνδυμα τῶν χατζίδων, σύγκειται ἐκ δύο λευκῶν ραβδωτῶν σκεπασμάτων, πέντε μὲν πόδας μακρῶν τρεῖς δὲ πλατέων. Καὶ διὰ μὲν τοῦ ἐνὸς περιτυλίσσουςι τὰς ὁσφύς μέχρι γονάτων, τὸ δὲ ἕτερον ρίπτουσιν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου ὡς ῥωμαϊκὴν χλαμύδα καὶ καλύπτουσι τὴν ῥάχιν, ἀφίνοντες ὅπως διόλου γυμνὸν τὸν δεξιὸν βραχίονα καὶ τὰς κνήμας· φέρουσι δὲ καὶ σανδάλια. Ἰδοὺ ὁποῖον τὸ χράμι. Ἡ γυμνότης αὕτη τοῦ χατζή καὶ τὰς ὀφείας προσβάλλει καὶ τὴν ὑγείαν ζημιοῖ. Ὁ Νιέβουρ ἀξιοῖ ὅτι ἡ ἐφεύρεσις τοῦ ἐνδύματος τούτου ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνθεομανίαν, ἐνῶ πιθανὸν νὰ ἔφερον αὐτὸ οἱ Ἀραβες ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Μωάμεθ· ἀλλ' ὅπως δὴ ποτε, βέβαιον εἶναι ὅτι οὔτε ἀπὸ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας ὅτε ἀπὸ τοῦ ψύχους τῆς νυκτὸς προφυλάσσει τὸν φέροντα, τοῦ ψύχους μάλιστα, ὀξυτάτου καὶ ὁλεθρίου ὄντος πρὸς πᾶσαν ψυχὴν ζῶσαν κατὰ τὴν χώραν ἐκείνην. Κατὰ τὸ μεταξὺ Τζέδας καὶ Μένας ἰδίως διάστημα, τὸ ὁποῖον διατρέχουσι καὶ αἱ καραβάναι καὶ οἱ προσκυνηταὶ τὴν νύκτα, διότι τῆς ἡμέρας ὁ καύσων εἶναι ἀνυπόφορος, τὸ ψύχος καθίσταται ἐπώδυνον, οὐ μόνον διὰ τὴν θερμὴν τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ καὶ διότι ἡ χώρα ὑψοῦται καθόσον μακρύνεται ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Ὁ Κ. Μάλτζαν λέγει ὅτι καὶ κατ' αὐτὸν τὸν Ἰούνιον ἀνάπτονται τὴν νύκτα πυραὶ, περὶ τὰς ὁποίας συνέρχονται ῥιγοῦντες οἱ χατζίδες· αὐτὸς δὲ, προστίθηναι, ἦτο ἀδύνατον ν' ἀνθέξῃ εἰς τὸ ψύχος ἂν δὲν ἔπινε συνεχῶς καφέν. Πολλοὺς πολλάκις εἶδε παθόντας ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς τοῦ κλίματος.

Εἰς τὴν ἐκ τοῦ κλίματος βλάβην, τῆς ὁποίας τὴν ἔκτασιν ἀγνοοῦμεν, διότι στερούμεθα ἀκριβῶν εἰδήσεων περὶ τῆς μέχρι τοῦδε ἀνεξερευνητοῦ ἐκείνης χώρας, προστίθενται καὶ ἄλλα αἰτία· αἱ συνεχεῖς πικραδείματός χάριν νηστεία, ἡ μεγίστη χρῆ-

σις ἀμειγροῦς καφῆ, ὅστις κόπτει τὴν ὁρεξίν, τὸ ἀδιάκοπον ρόφημα καπνοῦ πολλάκις μεμιγμένου μετὰ ὀπίου ἢ ἁσίσ· καὶ σημειωτέον ὅτι ταῦτα πάντα ἀπαγορεύονται αὐστηρῶς ὑπὸ τοῦ κορανίου. Γνωστὸν ὅτι καὶ τὰ σίκερο ἢ πνευματώδη ποτὰ ἀπαγορεύει τὸ ἱερὸν τοῦτο βιβλίον· καὶ ὁμῶς καὶ εἰς τὰ ἐλάχιστα χωρὶς τῶν ἁγίων τόπων εὐρίσκονται ἐργαστήρια βοζὰ καὶ ρακίου δι' ὧν μεθύσκονται οἱ χατζίδες. Τὰ ἐλαττώματα ταῦτα εἶναι πάγκοινα· ἀλλ' ἡ ὑπόκρισις καὶ ἡ ἐνθεομανία ἀγωνίζονται νὰ κρύπτωσιν αὐτά.

Ἡ κυρία τροφή τοῦ χατζή εἶναι ἄρτος ἐκ (doura) σκληρὸς καὶ ξηρὸς, βεβρεγμένος ἐντὸς ὕδατος· τινὲς δὲ τρώγουσι καὶ τυρὸν, ἢ ὀξυνόγαλα, ἢ φοῖνικας. Οἱ ἥττον ἐνδεεῖς ἔχουσιν ἐνίοτε καὶ παστοὺς ἰχθύος, οἱ δὲ πλεῖστοι καὶ κρέατα φυλασσόμενα ἐντὸς λίπους. Ἡ κακόχυμος καὶ ἀνεπαρκὴς αὕτη τροφή βλάπτει οὐσιωδῶς τοὺς φυσικῶς καὶ ἠθικῶς ἐξασθενομένους, καὶ μάλιστα τοὺς μὴ καταστέλλοντας τὰ ἴδια πάθη. Διὰ τοῦτο ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἐξετίμα δεόντως τὸν λαὸν αὐτοῦ, εἶπεν· «Οἱ προσκυνηταὶ πρέπει ν' ἀποφεύγωσι τὰς γυναῖκας, νὰ σέβωνται τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς καὶ νὰ μὴ ἐμπλέκωνται εἰς ἔριδας.»

Ἀλλὰ τίς φυλάττει τὰς ἐντολὰς ταύτας; Μεταξὺ τῶν χατζίδων ὑπάρχουσι καὶ πολλὰι γυναῖκες, τὰς ὁποίας ὁ Κ. Μάλτζαν διστάζει νὰ τάξῃ μετὰ τῶν ὁσίων· καὶ μὲν λέγει αὐτὰς γραῖκας καὶ ἀσχήμους ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, προστίθηναι ὁμῶς ὅτι καὶ οὐκ ὀλίγαί νέαι καὶ ὠραῖαι (χῆραι ἢ διεζευγμέναι) καθωρακίζουσι τὰς φάλαγγας τῶν ἁγίων προσκυνητῶν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Burkhart καὶ ὁ Burton διηγοῦνται περίεργά τινα ἀνέκδοτα διὰ τὰς ὁσίας ταύτας, ἀποδεικνύοντα ὅτι καὶ πρὸς τῷ ἰσλαμισμῷ «il est avec le ciel des accommodements. Τα μικρὰ ταῦτα ἀμαρτήματα ἐξαγοράζουσι διὰ θυσιῶν, καὶ μάλιστα οἱ πλούσιοι· οὐαὶ δὲ τούτοις ἂν ἄλλως πως πράξωσι! διότι οἱ χατζίδες κατασκοπεύουσιν ἀλλήλους καὶ στεντωρεῖα τῇ φωνῇ διακλαλοῦσι καὶ τὴν ἐλάχιστην παρεκτροπὴν τῶν συνοδοιπόρων αὐτῶν. Ἐτβὰ κὲς! Ἐτβὰ κὲς (σφάξε πρόβατον) βοῶσιν οἱ πειναλέοι, ἐλπίζοντες νὰ φάγωσι καὶ τὰ λείψανα τοῦ θύματος· ἀνεψήτους σχεδὸν καταβροχθίζουσι τὰς σάρκας αὐτοῦ. (Ἐπεταὶ συνέχεια.)

ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑΙ ΣΚΙΑΓΡΑΦΙΑΙ

Η

ΕΠΕΙΣΟΔΙΑ ΤΟΥ ΤΕΛΕΤΤΑΙΟΥ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Μεθερμηνεύων ἑλληνιστὶ τὸν ἀξιοσημεῖωτον λόγον τοῦ Ἀνδρέου Ἰόνσονος, νῦν Προέδρου τῶν Ἡνωμένων Ἐπαρχιῶν, νομίζω ἀναγκαῖον νὰ προτάξω ὁ-